

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2001-2002

20 MAART 2002

Wetsvoorstel tot invoeging van een artikel 233bis in het Burgerlijk Wetboek en tot wijziging van artikel 1 van de wet van 27 juni 1960 op de toelaatbaarheid van de echtscheiding wanneer ten minste een van de echtgenoten een vreemdeling is

AMENDEMENTEN

Nr. 1 VAN MEVROUW NYSSSENS

Art. 2

Het voorgestelde artikel 233bis vervangen als volgt:

«Art. 233bis. — De rechterlijke beslissing of de authentieke akte van een vreemde Staat die de ontbinding van het huwelijk toestaat of uitspreekt op verzoek van een van de echtgenoten kan in België alleen worden erkend of uitgevoerd indien in die vreemde Staat de andere echtgenoot eveneens het recht heeft om onder dezelfde voorwaarden de ontbinding van het huwelijk te vragen.

Van die regel kan niet worden afgeweken dan indien de andere echtgenoot de Belgische rechter vraagt die buitenlandse beslissing of akte te erkennen.»

Zie:

Stukken van de Senaat:

2-820 - 2000/2001:

Nr. 1: Wetsvoorstel.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2001-2002

20 MARS 2002

Proposition de loi insérant un article 233bis dans le Code civil et modifiant l'article 1er de la loi du 27 juin 1960 sur l'admissibilité du divorce lorsqu'un des conjoints au moins est étranger

AMENDEMENTS

N° 1 DE MME NYSSSENS

Art. 2

Remplacer l'article 233bisproposéparcequisuit:

«Art. 233bis. — La décision judiciaire ou l'acte public d'un État étranger qui autorise ou prononce la dissolution du mariage sur demande d'un seul époux ne peut être reconnu ou exécuté en Belgique que si, dans cet État étranger, l'autre époux jouit aussi du droit de demander, dans les mêmes conditions, la dissolution du mariage.

Il ne peut être dérogé à cette règle que si cet autre époux demande au juge belge la reconnaissance de cette décision ou de cet acte étranger.»

Voir:

Documents du Sénat:

2-820 - 2000/2001:

N° 1: Proposition de loi.

Verantwoording

Het beginsel dat aan de grondslag van dit voorstel ligt, namelijk de verstoting in België volstrekt onwerkzaam te maken.

Artikel 2 moet echter worden aangepast. Het is te vaag en houdt geen rekening met de juridische basisbegrippen:

1. Niet het principe van de ontbinding van een huwelijk is in strijd met de openbare orde, maar de rechtshandeling die deze ontbinding «draagt», namelijk een vonnis of een authentieke akte in het buitenland. Het komt België niet toe te oordelen over de rechten in het buitenland en te bepalen dat een buitenlands recht strijdig is met de universele openbare orde. We kunnen daarentegen wel beslissen dat deze buitenlandse beslissing of gene buitenlandse authentieke akte in België geen rechtsgevolgen tot stand brengt omdat die botst met onze opvatting inzake openbare orde.

Overigens werd de beoordeling van de exceptie van openbare orde in het internationaal privaatrecht steeds aan de rechtbanken overgelaten, omdat het probleem niet algemeen moet worden beoordeeld, maar telkens volgens de specifieke kenmerken van elk geval afzonderlijk. Het probleem van de verstoting (een rechtshandeling die discriminerend werkt op basis van het geslacht) regelen door naar de openbare orde te verwijzen, heeft dus geen zin. Het Hof van Cassatie heeft zich hierover in het arrest-El Houari (Cass. 11 december 1995, *Rev. Dr. Etr.*, 1996, nr. 88, blz. 185, noot M. C. Foblets) zeer omzichtig uitgesproken.

2. De uitdrukking «overeenkomstig regels» is vaag: ze kan worden begrepen als alleen doelend op de formulering van de regels inzake de ontbinding van het huwelijk (vormvereisten en procedureregels) zoals in andere bepalingen (bijvoorbeeld artikel 344, Burgerlijk Wetboek: «nadere regels voor de toestemming tot de adoptie»). Dat is zeker niet de bedoeling van de indieners van het voorstel, die het probleem ten gronde willen aanpakken.

3. «Toegankelijk»: dit is geen juridische term. Rechters kunnen hem begrijpen als alleen doelend op de mogelijkheid voor de vrouw om toegang te krijgen tot de rechtbank, bijvoorbeeld de mogelijkheid voor haar om de procedurekosten, de honoraria van een advocaat te betalen. De indieners van het voorstel bedoelen evenwel het recht van de vrouw om eveneens eenzijdig de echtscheiding te vorderen. Dit moet duidelijker naar voor komen in de formulering: het woord «toegankelijk» is immers te mijden omdat het geen rechtsterm is en bovendien dubbelzinnig is.

4. «voor elke echtgenoot»: deze formulering is te vaag: gaat het om alle echtgenoten in het algemeen of om «elk van beide echtgenoten» in een bepaald geschil?

5. Uit de ervaring blijkt dat de verstoten echtgenote die in België leeft, er soms belang bij heeft zelf de erkenning van de verstoting te vragen. Omdat ze toch wordt geconfronteerd met het feit dat de huwelijksband in haar land van oorsprong verbroken werd en feitelijk door haar man is verlaten, is het mogelijk dat ze in België «een nieuw leven wil beginnen», hier wil hertrouwen en een nieuw gezin wil stichten. Uit de ervaring blijkt dat het na een verstoting nooit meer tot een verzoening van de echtgenoten komt.

Moeten we de verstoten vrouwen niet het recht geven om de verstoting in België te laten erkennen, om te vermijden dat ze opdraaien voor de kosten en de traagheid van een echtscheidingsprocedure in België? Ze behoren de kans te krijgen, indien ze dat wensen, de verbreking van de huwelijksband hier te laten erkennen, maar in elk geval moet het exequatur van de beslissingen tot verstoting (de financiële gevolgen ervan zijn steeds ongunstig voor de vrouw) worden uitgesloten. Het verdient dus aanbeveling verstoten vrouwen een vorm van zelfbeschikkingsrecht te verlenen. Op te werpen valt dat de vrouwen onder druk zullen worden gezet om de erkenning te vorderen. Het volstaat om in de tekst te bepalen dat de Belgische rechter, zoals hierna wordt gezegd, de wenselijkheid van de erkenning zal controleren.

Justification

Il convient de soutenir totalement le principe à la base de cette proposition qui est d'écarter toute efficacité en Belgique aux répudiations.

Cependant, il conviendrait d'aménager l'article 2, qui est trop flou et qui ne tient pas compte de notions juridiques de base:

1. Ce n'est pas le principe de la dissolution d'un mariage qui est contraire à l'ordre public mais l'acte juridique qui «porte» cette dissolution, à savoir un jugement ou un acte public étranger. Il n'appartient pas à la Belgique de juger les droits étrangers et de dire que tel droit étranger est contraire à l'ordre public universel; cependant il nous revient bien sûr de décider que telle décision étrangère ou tel acte public étranger sera inefficace en Belgique parce qu'il heurte notre conception de l'ordre public.

Par ailleurs, l'appréciation de l'exception d'ordre public en droit international privé a toujours été laissée aux tribunaux, car le problème doit être apprécié non pas de façon générique, mais dans chaque circonstance particulière. Régler le problème de la répudiation (institution qui contient une discrimination fondée sur le sexe) par référence à l'ordre public est donc inadéquat. La Cour de cassation a été très prudente à ce sujet dans l'arrêt El Houari (Cass. 11 décembre 1995, *Rev. Dr. Etr.*, 1996, n° 88, p. 185, note M. C. Foblets).

2. L'expression «selon les modalités» est vague: elle pourrait se comprendre comme ne visant que le mode d'expression de la dissolution du mariage (les règles de forme et de procédure) comme dans d'autres dispositions (exemple article 344 du Code civil: «modalités relatives au consentement à l'adoption»). Or cela n'est certainement pas l'intention des auteurs de la proposition, qui veulent viser le fond du problème.

3. «Accessible»: ce terme n'est pas juridique. Des juges pourraient le comprendre comme ne visant que l'accessibilité *de facto* d'une femme aux tribunaux, par exemple sa possibilité de payer la procédure, les honoraires d'avocat. Or, ce que veulent viser les auteurs de la proposition, c'est le droit pour la femme de réclamer aussi unilatéralement le divorce. Il convient de l'énoncer plus clairement en évitant le mot «accessible», peu juridique et ambigu.

4. «de chaque conjoint»: formule trop vague: cela vise-t-il tous les époux en général ou «chacun des conjoints» dans un litige particulier?

5. L'expérience démontre que, dans certains cas, l'épouse répudiée, qui vit en Belgique, a parfois intérêt à réclamer elle-même la reconnaissance de la répudiation. Confrontée de toute façon à la réalité de la rupture de son lien conjugal, survenue dans son pays d'origine, et abandonnée de fait par son mari, elle peut vouloir «refaire sa vie» en Belgique, se remarier ici et fonder un nouveau ménage. L'expérience montre qu'après la répudiation, la réconciliation des époux n'arrive jamais.

Ne faudrait-il pas laisser aux femmes répudiées le droit d'obtenir en Belgique la reconnaissance d'une répudiation, pour éviter de les contraindre à supporter les frais et lenteurs d'une procédure de divorce belge? Ce qu'il faut leur permettre c'est d'obtenir ici, si elles le veulent, la reconnaissance de la rupture du lien conjugal, mais il faut exclure, en tout cas l'exequatur des décisions de répudiation (dont les effets pécuniaires sont toujours défavorables à la femme). Je crois qu'il faut donc plaider pour le respect d'une certaine autonomie de la volonté des femmes répudiées. On objectera que les femmes feront l'objet de pressions pour agir en reconnaissance. Il suffirait de prévoir dans le texte que le juge belge contrôlera, comme dit ci-après, l'opportunité de la reconnaissance.

Nr. 2 VAN MEVROUW NYSSSENS

Art. 3

Dit artikel vervangen als volgt:

«Art. 3. — De artikelen 1 tot 3 van de wet van 27 juni 1960 op de toelaatbaarheid van de echtscheiding wanneer ten minste een van de echtgenoten een vreemdeling is, worden vervangen door een enig artikel luidend als volgt:

«Enig artikel. — De toelaatbaarheid, de oorzaken of voorwaarden, de echtscheidingsvormen en de rechtspleging bij echtscheiding tussen vreemdelingen of tussen Belgen en vreemdelingen wordt door de Belgische wet geregeld.»

Verantwoording

Artikel 3 van het wetsvoorstel heeft geen betrekking op verstoting maar op echtscheiding. Er is dus niet noodzakelijk een verband met artikel 2. De hervorming lijkt op dit punt minder spoedeisend dan de vorige.

Het is derhalve niet duidelijk waarom het voorstel tot wijziging van artikel 1 van de wet van 27 juni 1960 slechts van toepassing zou zijn op de echtscheidingen op grond van bepaalde feiten tussen twee vreemdelingen. De afschaffing van de toepasbaarheid van de nationale wet zou dus moeten worden uitgebreid tot andere gevallen die thans door artikel 3, derde lid, van het Burgerlijk Wetboek worden geregeld.

Dit geldt des te meer omdat de twee andere artikelen van de wet van 1960 van toepassing zijn op alle vormen van echtscheiding (dit is op te maken uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 1960 en uit de rechtspraak): namelijk echtscheidingen op grond van bepaalde feiten, echtscheidingen door onderlinge toestemming en echtscheidingen op grond van feitelijke scheiding van meer dan twee jaar (in België bedraagt die termijn twee jaar maar er zijn andere termijnen in het buitenland: twee maanden in Finland, ...).

Aangezien er steeds minder buitenlandse wetten zijn die de echtscheiding of bepaalde vormen ervan verbieden, vermindert het gevaar dat «mankgaande» echtscheidingen toenemen (dit wil zeggen echtscheidingen die in België gelden maar die in andere landen niet worden erkend). Daar men zich niet zoveel zorgen hoeft te maken over de internationale juridische samenhang in deze aangelegenheid, kan men zich afvragen of het niet veel eenvoudiger en veel rechtvaardiger zou zijn de hele wet van 27 juni 1960 te vervangen.

Nr. 3 VAN MEVROUW NYSSSENS

Art. 4 (nieuw)

Een nieuw artikel 4 invoegen, luidende:

«Art. 4. — De bepalingen van deze wet zijn van toepassing:

a) op alle vorderingen tot erkenning en uitvoering van de beslissingen in het buitenland die de ontbinding van het huwelijk toestaan of uitspreken en die hangend zijn bij de inwerkingtreding alsook voor alle vorderingen ingesteld na de inwerkingtreding ervan;

N° 2 DE MME NYSSSENS

Art. 3

Remplacer cet article par ce qui suit:

«Art. 3. — Les articles 1er à 3 de la loi du 27 juin 1960 sur l'admissibilité du divorce lorsqu'un des conjoints au moins est étranger, sont remplacés par un article unique, rédigé comme suit:

«Article 1. — L'admissibilité, les causes ou conditions, les formes et la procédure de divorce entre étrangers ou entre Belges et étrangers est réglée par la loi belge.»

Justification

L'article 3 de la proposition de loi ne porte pas sur la répudiation, mais sur le divorce, et n'a donc pas de lien nécessaire avec l'article 2. La réforme paraît sur ce point moins urgente que la précédente.

Cela dit, on ne voit pas pourquoi la proposition de modification de l'article 1er de la loi du 27 juin 1960 ne s'appliquerait qu'aux divorces pour cause déterminée entre deux étrangers. Il faudrait donc étendre la suppression de l'applicabilité de la loi nationale à d'autres hypothèses, actuellement régies par l'article 3, alinéa 3, du Code civil.

C'est d'autant plus vrai que les deux autres articles de la loi de 1960 s'appliquent à toutes les sortes de divorce (ceci résulte des travaux préparatoires de la loi de 1960 et de la jurisprudence): à savoir, divorces pour cause déterminée, divorces par consentement mutuel et divorces pour séparation de fait prolongée (deux ans en Belgique, mais autres délais dans les lois étrangères: deux mois en Finlande, ...).

Vu qu'il y a de moins en moins de lois étrangères prohibant le divorce ou certaines formes de divorce, le risque d'augmentation des divorces boiteux (c'est-à-dire des divorces valables en Belgique, mais non reconnus dans d'autres États) a diminué. Dès lors qu'on ne doit plus tant se soucier de l'harmonie juridique internationale en cette matière, ne serait-il pas plus simple et plus juste de remplacer toute la loi du 27 juin 1960?

N° 3 DE MME NYSSSENS

Art. 4 (nouveau)

Insérer un article 4 nouveau, rédigé comme suit:

«Art. 4. — Les dispositions de la présente loi s'appliquent:

a) à toutes les demandes de reconnaissance et d'exécution des décisions étrangères autorisant ou prononçant la dissolution du mariage qui sont pendantes lors de son entrée en vigueur et à toutes les demandes introduites après son entrée en vigueur;

b) op alle vorderingen tot echtscheiding ingesteld na de inwerkingtreding ervan. »

Verantwoording

De wet behoort te voorzien in een overgangmaatregel, om de draagwijdte van het beginsel volgens hetwelk de burgerlijke wet niet terugwerkt (artikel 2 van het Burgerlijk Wetboek) duidelijk vast te stellen.

b) à toutes les demandes en divorce introduites après son entrée en vigueur. »

Justification

Il convient de prévoir dans la loi une disposition transitoire, dans le souci de préciser la portée du principe de non-rétroactivité de la loi civile (article 2 du Code civil).

Clothilde NYSENS.